

Garadnai Erika

## Málnaszörp és Halálos fegyver

(Lovas Ildikó: *Spanyol menyasszony — lány, regény* (Kalligram, 2007))

Nagyon is sejthető, hogy Magdolna, a volt *rongy*, akinek megbocsáttattak a bűnei, szerette volna a málnaszörpöt, és igenis az úgynevezett, kis vagy nagybetűs rendes életre vágyott, mint a nők általában. Mert a nő érzékeny lény, és ha mondjuk írásra adja a fejét, nagyon finom, részletekben gazdag és nőiségében moralizáló lesz, ami néha kell a bármilyen (nemű) olvasónak a megismerés rögzős útjain. A kérdésfeltevések és a lebegtetett valóság helyenként talán fárasztó is lehet, de hát, akár csak a nő szépségért, néha a *lány, regény*ért is meg kell szenvedni. Akarom mondani, ez egy kifejezetten „kötelező olvasmány”, ami azonban néhol „sokká” válik, de ez tudatos, szándékos sokkolás, ilyenkor egy napig félreteendő a könyv, egy jó napig emésztendő a gondolati anyag, és ismét visszatérés, bár sajnos nem az *Édentől keletre*, és ezt pontosan tudja az én-elbeszélő is, aki pedig szokott volt álmodozni *James Deannel*. Tehát félreértések elkerülése végett segít a fülszöveg: itt kérem, egy olyan műről van szó, amely „erotikus krimi és lányregény”. Előjáróban az is megtudható, hogy „a regény két síkon játszódik, az egyik az én-elbeszélő kiskamaszkoráig vezet vissza minket, míg a másik Csáth Géza feleségének, Jónás Olgának az utolsó napját elmondva próbálja megfejteni az író és feleség kapcsolatát.” Gondolom, ha netán az olvasó nem értené.

Mert talán női fecsegésnek is tekinthető az első pár fejezet: nyolcvanas évek, tartós hullám, klarinétos fiú, és még később *Mel Gibson*. Azonban azt is mondhatom, hogy ez a regény egy női kísérlet, maga az idő és tér különös, csak elbeszélői szövegben megjeleníthető relativitása. Megtalálható benne csalfa

báj és megannyi kínszenvedés, titok, megválaszolatlan kérdés, boldogság, félelem, lány is, meg asszony is, na és Magdolna liliomokkal díszített napja.

Lovas Ildikó korábbi alkotásaiból jól ismert hangja elevenedik meg a történet legalább egyik síkján. Olybá tűnhet, az önéletrajzi szál finoman oda, vagy inkább eléfűzhető a *Kijárat az Adriára* (Kalligram, 2005) hasonló elbeszélői részeihez. Letisztult, érett, sajátos narratíva ez, mely a megszokott minőséget

nyújtja. Ugyanakkor megtévesztően jól szerkesztett ez a regény, a két cselekményszál nagyon finoman, motivikusan össze is van kötve, elválaszthatatlan horgolás, női kézimunka. Így aztán semmi sem menti meg a kritikust attól, hogy ne csodálkozzon rá a regényre, és ne bocsátkozzon bele a boncolgatásba, amely azt a nem mindennapi feladatot állítja elénk, hogy két emberi tudat legmélyére merüljünk.

A cselekmény tehát két szálon fut. Névtelen történetek ezek, merthogy mindkét esetben homályban marad az elbeszélő én, talán ezért sűg jó előre a *füles*-szöveg. Hosszú, önreflexív polémiákat olvashatunk a szerelem titkáról, két nő mérlegeli a múltat és a jövőt, az elszalasztott és a talán még elcsíphető lehetőségeket — mégis leginkább az ezen állapotok közötti jelen rajzát kapjuk. Csupa mítosz és keserves élet, csupa (népi) motívum és szimbolikus tér-idő alagutak, féregjáratok. Mindennek pontos helye és ideje van, helyük van egymásban a történeteknek, és helye van, illetve lesz az olvasó életében is.

Említeni kell a regényben kirajzolódó mitikus teret, az emberi sorsokat meghatározó és önmagához fűző Délvidéket, a selyemgubó gyártól a selyemkendőn át a városig, ahova a *férj* nem akart költözni, ahol viszont igenis ott kell élni; a már-már félreérthetetlen naturalista-realista csirkevágásig, mert lám-lám minden tyúkok levágnak, s a macskák ott dorombolnak a családban időtlen-időkgig. A történetek egyes mozzanatai gondosan felépített rendszerbe illeszkednek, minden fejezet egy újabb, zökkenések nélküli fordulat, amely előrébb visz, ha nem is a célig, de afele. Ezen a történetzálon függ a címadó spanyol menyasszonyi ruha, amit Párizsból hozattak, s az én-elbeszélő járat a szövegben (fiatalkori álmai, táncoló spanyol szobrocskák boldogságra tett ígérete, udvarlás, bugyuta diszkós és család sztorki). Meg kell azonban hagyni, Lovasból az önirónia sem hiányzik, mert a spanyol menyasszony akár spanyol tyúkká is képes átváltozni, sőt akár Pipőke is lehet, csak úgy hamu nélkül. Néhol megkapóan idilli vagy bizalmas családi történetekre bukkanhatunk, amelyekből kirajzolódik az élet, a női lét örök tétje: a házasság, a lányság, a férjesség, majd az elvált állapot, mert vannak fokozatok, és talán itt még létezik választás, és élet.

A történet Jónás Olga-szála azonban nem választásos, demokratikus berendezkedésről árulkodik. Sűrű, ködös, de textusában ennek ellenére még kidolgozottabb, irodalomtörténeti mítoszokat romboló fiktív világ körvonalazódik, a sír szélén álló, imbolygó, majd alázuhanó nő gondolatvilága és én-története. Lovas elkerüli azt a csapdát, hogy a Csáth-szövegek vonzásában ragadjon. Azt akarja megérteni-megérezni, ki lehetett az a sok helyen csak *k...* Olgaként emlegetett nő, megkísérli felmérni a (persze itt szükségszerűen fiktív) valóság kegyetlenségét. Néhol ugyan zavar minket, hogy majdnem ugyanaz a hang — tónus szólal meg a másik történetzálon, a nyolcvanas években, amelyik itt is, a bezárt, rettegett szobában, de ez lehet akár az egyetemes nőire történő utalás is. Problematikusabb, hogy lassan kirajzolódik egy nőitípus, amely ugyanolyan félrevezetővé válik a mítoszrombolás terén, mint elődjeként a mítosz.



Ez az a regényszál, ahol kiteljesedik a férfi — nő közötti szellemi, lelki párharc. Merthogy a *kín*, az kinek a fejébe is költözött? Egyik oldalon ott van a naplót, füzetet, levelet, végrendeletet író szerfüggő Csáth, hogy látva lássuk mi is a szöveg tétje, a másik oldalon pedig Olga, aki azt mondja: „sohasem vezettem naplót, gyerekes dolognak tartottam. Engem a színek, szagok, érzések emléke pontos irányba tartott, s mindig abba az irányba mutatott, amit fontosnak tartottam.”

És fontossá válik a szövegek, színek, szagok mellett a szóbeszéd is, hiszen mesteri fogás, ahogy a mű végén valóban minden álomszerűvé, gondolativá, szövegtelemné, egészen könnyűvé és mégis súlyossá válik, mint a pletyka, hiszen, „három lövést eresztett meg rám, mondták a faluban, földült idegállapotban volt a doktor úr, ezt suttogták.”

A regényben igazi telitalálat, amikor Jónás Olga elmélkedése közben az egyik cseléd meséje, azaz vélt meséje, de inkább Olgai álma szó külön történetet, mintegy megadva a párizsi is meg spanyol menyasszonyi ruha méltó párját. Felvezetésként megismerhetjük a kuruttyoló békák három fő bölcsességét, majd Rózsa Sándor piros csizmájának mítoszát. Egy (majdnem) olyan kis piros csizmát, amit a néphagyomány szerint — mint köztudott — a nők leginkább ünnepnapon hordtak, pláne esküvőn, ifjú feleségként, Kalotaszegtől Délvidékig, mintegy *Dällenbach*-i, kicsinyítő tükör gyanánt.

Szó, behálóz ez a regény. Az ábrándos, málnaszörpös délután, a pudinggá alvadó vér, a hipermangán és a timsó... És persze ott van a már-már szakrális árnyalatot kölcsönző, igazi női szimbólumként a liliosos Magdolna nap. „Magdolna napja van, a legszebb nap az évben. Arról szól, hogy Jézus szereti az asszonyokat. Arról szól, hogy asszonymagdolna lenni jó. A falubeliek tegnap óta díszítik a templomot a hosszú szárú, illatos liliumokkal. A fehér kelyhek ontják magukból a bódító illatot. Erős nap lesz a mai.”

Erős nap egy erős regényben. Patetikusan: az irodalomtörténet *rossz nője*, akár csak Magdolna, most feloldozást nyer egy profán világban. És a fiókban talált fegyver is halálos, mint a nyolcvanas évek *Mel Gibsona*.

Nagy Bernadett

## Játszva tanulni

(Bán Zsófia: *Esti iskola - Olvasókönyv felnőtteknek, Kalligram, 2007*)

Az eddigi visszhangokból azt szűrtem le, hogy a többség belemegy a felkínált játékba, és kíváncsi nebulóként dolgozza fel (olvassa/értelmezi) az olvasókönyv álcába bujtott írást: megkapaszkodunk a színes, kemény borítóban, és szorgalmasan végigtapogatjuk a lapokat a sorok mentén, ujjbeggyel követve a betűk fonálát és hangos vagy kevésbé hangos olvasásba fogunk. [Egyenes háttal ül!]

Egy dologban már az első belelapozás után biztos voltam: a tanárnő feladta nekünk a leckét! Mint egy

gyermek, amikor MÉG nem biztos benne, hogy az írott sorok mindegyikében feltétlenül számára felfogható értelemre lel, mi MÁR nem lehetünk biztosak ebben az olvasás során. Persze nagyon igyeckszünk ügyesen, pontról pontra ugrálni a megértett célzások bójáin a szövegköztiség vadvizén, de a honi és az egyetemes kultúra fejezeteinek ekkora viharában eltévedni sem szégyen. Míg megtanulunk három idegen nyelven (angolul, németül és franciául), és közben eljátszozunk a sajátunkkal is, lassacskán belejövünk abba is, hogyan élünk a közhelyekkel, forgassuk ki szólásainkat, vagy tértünk el pályájukról a szállóigéket („Íme hát, megleltem anyámat, gondolta a falu, valahányszor meglelte Holvan Anyát”) a műveltség bujkáló humorával. Végül mégis elszédülünk Holvan Anya keresésében, a ping-pongban, a „túlsiplázott” vagy nem „spilázott” toronyugrásokban, Olympia szépségében, a *Veszedelemes viszonyokban* és a sok „Hogyan nem” találkozásban, szóval beismerhetjük az írónőnek: „Gyermekké téttel”.

Valljuk be, kedves Olvasó, hogy a könyvvel való módszeres ismerkedés kezdetén első dolgunk volt leszedni, kihajtogatni a borítót és átböngészni a már említett képecskéket, melyek Eperjesi Ágnes jóvoltából gyönyörködtek, botránkozottak és (többségében talán leginkább mégis csak) szórakoztatnak a belső oldalakon is, hol kapcsolódva a novellák szövegéhez, hol elvonatkoztatva attól. Ezután felnyitjuk a már első pillantásra rendhagyó külalakkal büszkélkedő, a maga kis kíváncsiságában tündöklő színes könyvet a tartalomjegyzéknél és egy fikatív, kortárs szemléletű érettségi tételsort találunk ott. De vajon mire leszünk érettek, ha levizsgálunk a lehetetlen kérdésekből és feladatokból, melyekhez esetenként (pl. a gyakorlati foglalkozáson) még annál is lehetetlenebb megoldásokat kínál a tanárnő? („MEGENGEDHETŐ-E egy kémiantár részéről, hogy szökén és raccsolva azt mondja: szövetlek titeket, macikáim! El lehet-e ezt viselni?”; „SZÁMÍTSÁTOK KI, hány angyal fér el egy gombostű tetején, ha egy angyal cca. 45 mm és hitetlen!”;

„Fejtsd ki saját szavaiddal, van-e igazság!

Érvelj mellette, vagy ellen!”;

„TALÁLJATOK KI olyan számtanfelmegoldásokat, amelyekben a nevetés összege állandó!” stb.) Talán a kortárs magyar irodalom értő befogadására

nevel és készít fel a kötet a (többek közt) Esterházy Péterre jellemző intertextualitásnak és Parti Nagy Lajos ironikus mondat szerkezeinek („Margittay Edina még soha nem volt egymáséi.” - Sárbogárdi Jolán: *A test angyala*) gyakorlásával. De vigyázat (!), mert (amint arra hamarosan rávilágítunk), Bán keményen figyelmeztet arra, hogy

